



Regeringskansliet Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se

Remissvar

Datum: 2024-01-31
Er referens: U2023/02898
Diarienum: SSM2023-7727
Dokumentnr: SSM2023-7727-2
Handläggare: Mathias Häggblom
Telefon: 08-799 44 85

Ny myndighetsstruktur för finansiering av forskning och innovation (SOU 2023:59) och Statlig forskningsfinansiering Underlagsrapporter (SOU 2023:19)

Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) finansierar forskning genom öppna utlysningar och upphandlingar utifrån kategorierna relevans för SSM, vetenskaplig kvalitet och kompetens. Den forskning som SSM finansierar är styrd till att ha en tonvikt mot att utveckla och bidra till SSM:s möjligheter att lösa sina uppgifter som myndighet och mot de krav som ställs på myndigheten och Sverige som land med omfattande kärnteknisk verksamhet i internationella regleringar och åtaganden. Merparten av anslagen härrör från avgifter från kärntekniska tillståndshavare. Avgifterna regleras i förordningsform och deras användande är starkt sammankopplat med tillståndshavarnas och SSM:s verksamhet och det överordnade syftet att stärka strålsäkerheten i Sverige.

Sammanfattande synpunkter

- SSM avstyrker utredningens förslag till omorganisation av den statliga FoI-finansieringen.
- Om utredningens förslag till omorganisation genomförs bör SSM undantas. Detaljerade motiv för detta ges i det följande.

SSM anser att utredningens förslag inte omhändertar de forsknings- och kompetensförsörjningsmässiga behov som finns specifikt inom strålsäkerhetsområdet och avstyrker därför utredningens förslag vad avser ny myndighetsstruktur för den statliga forskningsfinansieringen. SSM har tilldelats ett särskilt uppdrag från regeringen att stärka den nationella kompetensförsörjningen för att möta behoven av kompetens för befintlig och ny kärnkraft och utredningens förslag riskerar att väsentligt försämra SSM:s möjligheter att bidra till den nationella kompetensförsörjningen.

Det internationella regelverket förutsätter att SSM i sin myndighetsutövning kopplat till kärnteknisk verksamhet kan verka oberoende och att det nationellt finns förutsättningar för upprätthållande av kompetens för alla parter med ansvar för kärnsäkerheten. För att säkerställa efterlevnaden av dessa krav anser SSM därför att myndigheten fortsatt ska ha rådighet över användningen av de forskningsmedel som myndigheten idag förfogar över.

Detaljerade synpunkter

- För att fullt ut kunna genomföra utredningens förslag kommer förordningsändringar som reglerar avgiftsuttag från tillståndshavare att vara nödvändiga.

SSM:s forskningsfinansiering baseras i huvudsak på de forskningsavgifter som tas ut från tillståndshavare i enlighet med förordningen om vissa avgifter till Strålsäkerhetsmyndigheten (2008:463). Avgiften får användas till grundläggande och tillämpad forskning, samt till de studier och utredningar som myndigheten initierar i syfte att utveckla nationell kompetens och stödja och utveckla myndighetens verksamhet för den befintliga kärnkraften. SSM använder också medel ur kärnavfallsfonden för finansiering av sådan forsknings- och utvecklingsverksamhet som behövs i hanteringen av slutförvaring av restprodukter från tillståndshavarnas verksamheter.

- Omdisponering av medel från tillståndshavarnas forskningsavgifter kan uppfattas negativt utifrån tillståndshavares perspektiv.

En omdisponering av medel från tillståndshavarnas forskningsavgifter eller från kärnavfallsfonden till den nya myndigheten utan någon form av säkerställande att motsvarande belopp ingår i relevanta utlysningar för de forskningsområdena som avgifterna är avsedda att finansiera kan komma att upplevas negativt av tillståndshavarna.

- SSM anser att utredningens förslag till ny myndighetsstruktur inte tillgodoser de krav på nationell samordning av kompetensförsörjning inom strålsäkerhetsområdet som ställs i internationell reglering. Det finns krav på nationell samordning inom både forskning och utbildning för att upprätthålla nödvändig kompetens i enlighet med EU:s direktiv gällande kärnsäkerhet (2014/87/EURATOM), kärnavfall och annat radioaktivt avfall (2011/70/EURATOM) samt i Internationella atomenergiorganets (IAEA) General Safety Requirements.

För SSM är frågan om forskningsfinansiering starkt knuten till säkrandet av den nationella kompetensförsörjningen inom myndighetens ansvarsområden, vilket är en strategiskt viktig fråga inte minst mot bakgrund av ett ökat intresse för ny kärnkraft. SSM har tidigare överlämnat ett förslag till regeringen om en strategisk inriktning för den nationella kompetensförsörjningen inom strålsäkerhetsområdet. Rekommendationer och förbättringsbehov i dessa avseenden har nyligen lyfts av IAEA i samband med den internationella granskningen av det svenska ramverket för kärnsäkerhet i november 2022 (IRRS) och vid granskningen av Sveriges hantering av radioaktivt avfall och använt kärnbränsle i april 2023 (Artemis) som samordnades av IAEA. Dessa granskningar genomförs som en följd av tvingande krav i de båda ovan nämnda EU-direktiven. SSM anser att den forskningssamverkan avseende ny kärnkraft och strålsäkerhet som under 2023 har genomförts mellan SSM och Energimyndigheten är ett exempel på en sådan nationell samordning kring stärkande av kompetensförsörjning.

- SSM anser att utredningens förslag riskerar det svenska deltagandet i internationella forskningsprogram. SSM deltar sedan flera årtionden i ett flertal forskningsprogram med flera olika finansiärer, bl.a. inom ramen för OECD/NEA, men även flera andra konstellationer förekommer. Dessa relativt sett mindre forskningsprogram riskerar att förbises då finansiering och samordning av internationella forskningssamarbeten övergår till den nya myndigheten för strategisk forskning.



SSM har deltagit i internationella forskningsprogram tillsammans med andra svenska aktörer, såsom tillståndshavarna för kärnkraftverken, Westinghouse, Studsvik och de kärntekniska lärosätena. Dessa program omfattar vanligtvis sådan forskning och tester som Sverige inte har möjlighet att genomföra på egen hand med hänsyn till ekonomi, personal, kompetens eller forskningsinfrastruktur. Deltagandet har stor betydelse för SSM och de svenska aktörerna för kompetensuppbyggnad och samsyn kring t.ex. kärntekniska föreskrifter och är något som riskeras om finansieringen av arbetet och även deltagandet avbryts. SSM behöver i vissa fall som myndighet delta i projekt, t.ex. under OECD/NEA-programmen, för att övriga svenska aktörer ska ha möjlighet att delta.

- Utredningens förslag bortser från SSM:s behov av verksamhetsstödande uppdragsforskning genom ett stärkt expertstödsystem och ett nationellt system för forskning och innovation inom strålsäkerhetsområdet.

SSM har i tidigare remissvar framfört behovet av ett stärkt expertstödsystem och ett nationellt system för forskning och innovation inom strålsäkerhetsområdet. För vissa specifika forskningsuppdrag och analyser upphandlar SSM tjänster av privata företag. SSM:s fördelning av forskningsmedel utgörs dock till stor del av utlysningar till svenska universitet och högskolor eftersom dessa inte kan delta i upphandlingar. SSM har framfört behovet av en organisation liknande vad som i andra länder benämns teknisk stödorganisation (TSO) för stödande av uppdragsforskning kring t.ex. kärnsäkerhetsfrågor. Idag löses denna funktion av SSM genom samordning av SSM:s egen expertkunskap och lärosätens forskning som idag finansieras av SSM:s forskningsmedel. Om betänkandets förslag till ny myndighetsstruktur skulle genomföras kvarstår behoven av en sådan organisation för att möta behov till följd av SSM:s verksamhet och för att driva på den nationella kompetensutvecklingen.

Svenska forskare inom strålsäkerhetsområdet är spridda över landet och verkar inom många olika discipliner och där lärosätena ofta arbetar i konkurrens med varandra om både forskningsmedel och studenter. SSM har i tidigare remissvar framfört att ett nationellt forsknings- och innovationsprogram skulle ge en strategisk långsiktighet och samla resurser på ett sätt som medför synergier och ökad kapacitet, bidrar till hög kvalitet, internationalisering och innovation samt möta samhällsutmaningen att attrahera personer till strålsäkerhetsbranschen. Här kan Finlands upplägg med organet VTT (Statens tekniska forskningscentral) ses som ett gott exempel.

- SSM anser att utredningen till viss del bortser från finansiering av aktiviteter utan direkt koppling till forskningsmedel.

Utöver forskningsuppdrag och stöd till nationell kompetensförsörjning finansieras genom SSM:s forskningsanslag även andra viktiga aktiviteter för forskningen inom strålsäkerhetsområdet, t.ex. vetenskapliga råd, strategiskt arbete med nationell kompetensförsörjning, forskningsdagar och stöd till konferenser. Även uppföljning av forskningsprojekten och tillgodogörande av ny kunskap ingår i detta. Dessa aktiviteter riskerar att tappa finansiering med utredningens förslag.

- Vid ett genomförande av utredningens förslag till ny myndighetsstruktur bör SSM ges tydliga och formaliserade möjligheter att fortsatt påverka fördelningen av nya forskningsmedel inom SSM:s och närliggande ansvarsområden; sådana möjligheter saknas i nuvarande utredningsförslag.

SSM saknar i utredningens förslag en detaljerad modell för hur myndigheterna (t.ex. SSM) som idag hanterar utlysning inom sina respektive expertområden ska kunna kanalisera identifierade forskningsbehov till den nya Myndigheten för strategisk



forskning. Deras respektive verksamheter och ansvarsområden kommer fortfarande att vara i behov av forskningsfinansiering men de sakkunniga myndigheterna kommer inte längre att föfoga över finansiella medel eller utlysningar för att tillgodose dessa behov.

I detta ärende har vikarierande generaldirektören Michael Knochenhauer beslutat. Utredaren Mathias Häggblom har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också tf. enhetschefen Christian Linde deltagit.

Beslutet har fattats digitalt och saknar därför underskrifter.

STRÅLSÄKERHETSMYNDIGHETEN

Michael Knochenhauer

Mathias Häggblom